

Nr 228.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 22) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. för budgetåret 1947/48 beräkna ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor. Med hänsyn till den reservation, som vid tidpunkten för avlåtandet av propositionen nr 1 förutsattes skola finnas å anslaget till Kostnader för överflyttning av arbetskraft i slutet av innevarande budgetår, beräknades i nämnda proposition icke något anslag för detta ändamål.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 286, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 16 maj 1947, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1947/48 under femte huvudtiteln anvisa till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor och till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 100 kronor.

Med skrivelse den 8 maj 1947 har *statens arbetsmarknadskommission* överlämnat sedvanlig verksamhetsberättelse för år 1946, vilken såsom bilaga fogats till propositionen.

Den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden. I skrivelse den 24 april 1947, varmed arbetsmarknadskommissionen framlagt förslag rörande beräkningen av medelsbehoven för budgetåret 1947/48 under förenämnda båda anslag, har kommissionen lämnat en redogörelse för den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden under den närmaste tiden, vilken redogörelse intagits i propositionen och till vilken utskottet får här hänvisa. I anslutning till denna redogörelse har *föredraganden, statsrådet Mossberg*, anfört bland annat följande.

»Den höga sysselsättningsnivån avspeglar sig i lägre arbetslöshetssiffror än någonsin. Sålunda uppgick under år 1946 antalet arbetslösa i fackförbunden till 3,2 procent av det redovisade medlemsantalet. Samma årsmedeltal för 1945 var 4,5 procent. Antalet hjälpsökande arbetslösa minskades från 8 564 under februari månad 1946 till 5 279 under samma månad 1947 eller med 3 285. Hjälpverksamheten omfattade under februari månad i år 4 339 personer. De hjälpsökande hörde huvudsakligen hemma i de gamla arbetslöshetsdistrikten i Västernorrlands, Norrbottens samt Göteborgs och Bohus län. Att de arbetslösa inom dessa distrikt trots den rådande högkonjunkturen icke

helt kunde beredas arbete i öppna marknaden torde bero på att näringslivet i dessa områden är föga differentierat. Därtill kommer att åldersfördelningen är sådan att den försvårar möjligheterna att överföra dessa arbetslösa till arbete i öppna marknaden utanför hemorten. Av det totala antalet hjälpsökande i hela landet den 1 februari i år voro således 57 % över 50 år.

Arbetsmarknadsorganens verksamhet har följaktligen i ytterst ringa mån avsett sådana åtgärder, som påkallats av den kvardröjande arbetslösheten. Däremot har bristen på arbetskraft aktualiserat behovet av åtgärder i syfte att mobilisera våra arbetskraftsreserver. I propositionen nr 293 till 1946 års riksdag uppehöll jag mig vid de viktigaste av de då aktuella förhållanden, som ägde samband med den alltmera markerade bristen på arbetskraft. Jag anförde då bland annat att även om det vore ovedersägligt att en viss del av vår exportproduktion tillgodosåge ett mera tillfälligt behov i de krigshärjade länderna så funnes å andra sidan vissa förhållanden, främst befolkningsutvecklingen, som pekade i den riktningen att även på längre sikt knapphet på arbetskraft kunde komma att finnas. I stort sett kan läget i dag karakteriseras på samma sätt. Jag anser därför icke behövt uppehålla mig vid hithörande frågor.

Ett mera varaktigt knapphetsläge på arbetsmarknaden aktualiserar frågan hur man med en bevarad rörelsefrihet på arbetsmarknaden skall kunna förerna rimliga anspråk på en sådan planering av vårt näringsliv, att arbetskraften kan sysselsättas på ett ur folkhushållets synpunkt så ändamålsenligt sätt som möjligt. Denna fråga, som hittills ägnats föga beaktande, synes mig påkalla ökad uppmärksamhet från såväl näringslivets som arbetsmarknadsparternas och statsmakternas sida.

Jag vill i det följande beröra de åtgärder, som vidtagits i syfte att i görigaste mån tillföra arbetsmarknaden våra arbetskraftsreserver. Nyetableringen av företag har i hög grad ökat konkurrensen om den tillgängliga arbetskraften. I syfte att åstadkomma en ur olika synpunkter bättre spridning och en för vissa områden eftersträfvärd ökad differentiering av näringslivet har arbetsmarknadscommissionen i samarbete med industriens produktionsråd genom upplysnings- och rådgivningsverksamhet sökt påverka lokaliseringen av planerade nya eller utvidgning av redan existerande företag. Denna verksamhet har särskilt tagit sikte på sådana företag, som uppgivit sig skola sysselsätta kvinnlig och äldre manlig arbetskraft. Ur denna synpunkt ha framför allt vissa orter i Norrland ifrågakommit för förläggning av företag, som utan denna medverkan från commissionens och produktionsrådets sida sannolikt skulle ha kommit att etableras på platser, där stora och måhända oöverkomliga svårigheter skulle ha mött att anskaffa erforderlig arbetskraft. Denna verksamhet befinner sig alltså på försöksstadiet, men synes mig kunna få stor betydelse sedan härmed sammanhängande spörsmål blivit föremål för utredning av de av statsrådet Ericsson tillkallade sakkunniga rörande näringslivets lokalisering.

Vad särskilt angår bristen på arbetskraft inom jordbruket ha från arbetsmarknadsorganens sida olika utvägar prövats för att kunna tillgodose de

särskilda behov, som göra sig gällande under skördesäsongen och betkampanjen. Sålunda ha på arbetsmarknadsorganens initiativ och genom dessas direkta medverkan propagandakampanjer genomförts för att intressera skolor, ungdom, semesterfirare, militär och andra att delta i jordbruksarbete. Praktikläger, kollektivhushåll och barndaghem ha försöksvis i begränsad utsträckning anordnats och i viss mån underlättat denna förmedling av arbetskraft till jordbruket samtidigt som man härigenom gjort det möjligt för lanthushållens kvinnor att i ökad omfattning delta i utarbetet. Genom svar på framförda interpellationer härom har riksdagen informerats rörande omfattningen och resultatet av dessa åtgärder. Något därutöver har jag i detta sammanhang icke att tillägga.

De anspråk på arbetskraft för skogsavverkning, som voro så förhärskande under kriget, existera alltjämt. Så länge icke importen av fossila bränslen är tillräcklig för en återgång till förkrigstidens förhållanden i fråga om vår bränsleförsörjning eller komensation för bristen på kol, ved och koks kan erhållas genom övergång i ökad omfattning till oljeeldning, kommer detta svårbemästrade arbetskraftsproblem att bestå. Även i år har kommissionen — genom beslut den 21 februari 1947 — bemyndigats utbetala arbetspremier och ortstillägg till arbetskraft som sysselsättes i vedavverkning under senare delen av budgetåret.

I anledning av den försämring av arbetskraftssituationen vid vissa järnbruk, vilken uppstod under sommaren och hösten 1946, erhöll kommissionen bemyndigande bland annat att till sådana personer, som antogo arbete inom detta fack, utbetala resebidrag. Samtidigt intensifierades förmedlingsverksamheten till detta arbetsområde. Då det emellertid visade sig, att bristen på bostäder ofta utgjorde ett hinder för anställande av ytterligare arbetskraft, har statens byggnadslånebyrå anmodats ägna järnbruksorternas bostadsfråga särskild uppmärksamhet.

I den aktuella arbetskraftsdiskussionen har ofta och med rätta framhållits, att särskilda mått och steg äro nödvändiga för att tillföra näringslivet den arbetskraftsreserv, som representeras dels av de partiellt arbetslösa och dels av de, enligt vedertaget språkbruk, icke yrkesverksamma kvinnorna.

De partiellt arbetslösa problem är fortfarande föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Olika förslag ha redan avgivits, och arbetsmarknadskommissionen har erhållit i uppdrag att i anslutning till vissa av dem vidtaga åtgärder i den omfattning, som befinnes lämplig och erforderlig. Samtidigt härmed har arbetsmarknadsmyndigheterna fortlöpande prövat olika utvägar att intensifiera omskolningen av och arbetsförmedlingen för denna kategori. Som exempel härpå kan nämnas att arbetsmarknadskommissionen gjort framställning om bemyndigande att disponera medel för att från Norrland överföra ett sjuttiofemtal partiellt arbetslösa för utbildning inom och anställning på försök vid vissa företag i mellansverige.

Beträffande de icke yrkesverksamma kvinnorna torde denna reserv i stort sett vara begränsad till sådana husmödrar, som icke äro helt tagna i anspråk av omvårdnaden om barnen och hemmets skötsel. Genom sådana åtgärder,

som underlätta hushållsarbetet och genom vilka barnen beredas nödig tillsyn och fostran under mödrarnas frånvaro, kunna emellertid även gifta kvinnor i barnfamiljer utan hemhjälp tänkas vara intresserade av att åtaga sig förvärvsarbete utanför hemmet.

För att utröna i vilken omfattning de icke yrkesverksamma kvinnorna samt de partiellt arbetsföra skulle kunna tillföra näringslivet ny arbetskraft, har arbetsmarknadskommissionen verkställt vissa undersökningar.

Särskilt intresse tilldrar sig den av länsarbetsnämnden i Västmanlands län företagna undersökningen avseende bland annat de icke yrkesverksamma kvinnorna inom Västerås stad. Av denna undersökning framgick, att av de 5 905 uppgiftslämnarna 36 % redan voro sysselsatta med något slag av arbete samt att 43 % ansågo sig vara förhindrade eller icke önskade reflektera på något arbetserbjudande. De återstående eller 21 % förklarade sig villiga att åtaga sig förvärvsarbete, dock med bestämda reservationer avseende arbetets förläggning inom och utom hemmet, arbetstiden, arbetets art etc. De gifta kvinnor, som hade barn, ställde i regel anspråk på åtgärder för barnens omhändertagande och omvårdnad under mödrarnas frånvaro. Vidare anfördes önskemål om anordnande av centralkök och vissa andra arrangemang för underlättande av deras hushållsarbete.

Det visar sig, att här nämnda åtgärder i många fall ställa sig så kostsamma för både den enskilde och det allmänna samt att skillnaden mellan det antal husmödrar, som härigenom kan frigöras för arbete på den öppna marknaden, och den arbetskraft, som behövs för att sköta daghemmen, lekstugorna, centralköken etc., blir så ringa, att den arbetsmarknadsmässiga effekten knappast kan anses motsvara kostnaderna.

Med det anförda har jag icke velat säga att man icke från det allmännas sida skall lämna sin medverkan till en utvidgning av den halvöppna barnvården, varom utredning verkställles av särskilda sakkunniga. Jag har emellertid ansett det angeläget framhålla att man härigenom ur arbetsmarknadsynpunkt icke alltid kan nå de resultat man åsyftar. Därtill kommer att många arbetarefamiljer anse att hustrun bör ägna sig åt hemmets sysslor såvida övriga familjemedlemmars inkomster göra detta möjligt. I vissa individuella fall innebär detta att hustrun upphör med förvärvsarbetet när exempelvis mannens löneförmåner förbättrats så betydligt att bådas löner icke längre äro oundgängligen nödvändiga för familjens existens. Jag kan ur allmänna familjesociala synpunkter icke anse detta anmärkningsvärt. Intressanta och för den framtida verksamheten betydelsefulla erfarenheter ha vunnits av de försök med deltidsarbete, som prövats vid vissa företag, och som tala för att denna sysselsättningsform rätt tillämplad erbjuder så många fördelar, att den bör prövas i större omfattning än vad som hittills skett. Inom arbetsmarknadskommissionen har på socialdepartementets anmodan en inventering och kartläggning av de viktigaste härmed sammanhängande spörsmålerna företagits. Det är min avsikt att uppdraga åt arbetsmarknadsmyndigheterna att på grundval av denna utredning vidtaga de åtgärder, som kunna

vara välbetänkta och möjliga att praktiskt genomföra i syfte att tillföra näringslivet den kvinnliga arbetskraft, som härigenom kan bli disponibel.

Sammanfattningsvis skulle jag på denna punkt vilja framhålla, att då det gäller att för näringslivet nyttiggöra de arbetskraftsreserver, som representeras av de icke yrkesverksamma kvinnorna och de partiellt arbetsföra, måste det mera bli fråga om åtgärder avpassade efter vissa konkreta förhållanden, än om lösningar i stort efter generella program och riktlinjer. Arbetsmarknadsorganen måste vara utrustade med härför erforderliga organisatoriska och personella resurser. Jag vill i detta sammanhang uttala, att de erfarenheter, som hittills vunnits, tyda på att man i den offentliga diskussionen å ena sidan sannolikt överskattat storleken av ifrågavarande arbetskraftsreserver och å andra sidan icke tillräckligt beaktat de svårigheter, som möta att inordna dessa grupper i vårt arbetsliv.

I fjolårets arbetsmarknadsproposition anmäldes att frågan om att tillföra landet arbetskraft utifrån var aktuell och borde bli föremål för närmare övervägande. Sedan dess har jag erhållit bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att som en beredning inom socialdepartementet biträda vid handläggningen av hithörande frågor. Beredningen har prövat möjligheterna för en organiserad invandring från olika länder. Hittills har genom medverkan från beredningens sida och i samråd med arbetsmarknadens partsorganisationer förhandlingarna med Italien slutförts rörande överförande hit av 500 verkstadsarbetare. Avtal härom har med Kungl. Maj:ts bemyndigande träffats mellan statens arbetsmarknadskommission och vederbörande italienska myndigheter. Resultatet av detta försök bör få bli bestämmande för i vilken takt och omfattning denna verksamhet kan och bör fortsätta. Framställningar ha gjorts om att få inleda förhandlingar med vederbörande allierade myndigheter angående möjligheterna att till vårt land överföra sudetyska arbetare samt med den ungerska regeringen om sysselsättning i Sverige av ungerska lantarbetare. Medgivande har vidare lämnats polska yrkesarbetare att till ett antal av högst 500 erhålla inrese- och arbetstillstånd i den mån anställningar kunna beredas dem genom den offentliga arbetsförmedlingen.

Genom en viss uppmjukning av bestämmelserna för beviljande av inresestillstånd för sådana utlänningar, som icke kunna erhålla visering för återresa till emigrationslandet, ha ökade möjligheter givits att genom en individuell immigration tillföra vårt land utländsk arbetskraft. Av de i runt tal 95 000 utlänningar, som för närvarande uppehålla sig i vårt land, äro omkring 60 000 registrerade som sysselsatta inom olika yrkesområden.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på den ökning av antalet olycksfall i arbete, som noterats under de senaste åren och som innebär en kännbar förlust av arbetskraft särskilt inom industrien. Detta förhållande har av mig närmare berörts i propositionen nr 262 till årets riksdag, i vilken medel begärts för en ökad utbildnings- och upplysningsverksamhet i syfte att intensifiera säkerhetstjänsten på arbetsplatserna.»

Särskilda frågor. Under rubriken anställningsförhållandena för arkivarbetare m. fl. anmäler *föredragande statsrådet* de förslag, som framlagts av inom arbetsmarknadskommissionen tillkallade särskilda sakkunniga, vilka haft att verkställa översyn av organisationen och utformningen av de s. k. arkivarbetena jämte därmed sammanhängande spørsmål, ävensom innehållet i de yttranden, som avgivits över sakkunnigförslaget, samt anför därefter för egen del följande i ämnet.

»De sakkunniga, som haft att utreda frågan om organisationen och utformningen av de s. k. arkivarbetena och den härmed i olika avseenden jämställda musikerhjälpen, ha förutsatt, att dessa hjälpformer i fortsättningen skola bibehålla sin plats i systemet av åtgärder i arbetslöshetsbekämpande syfte. Arkivarbetena och musikerhjälpen skulle alltså även framgent vara att betrakta som en form av socialhjälp, som borde beredas vederbörande i avvaktan på sysselsättning i öppna marknaden.

Erfarenheten visar, att de personer som sysselsätts inom arkivarbete och musikerhjälp av en eller annan orsak äro svårplacerade på öppna marknaden. Även om på senare tid med dess alltmer accentuerade brist på arbetskraft antalet arkivarbetare, både svenska och utländska, kraftigt nedgått, sysselsätts dock alltså över 800 personer inom denna hjälpform, därav cirka 400 svenskar. I likhet med de sakkunniga är jag av den uppfattningen, att den offentliga arbetsförmedlingen såväl innan hänvisning sker till arkivarbete som under pågående sådant arbete oavlåtligt skall ha uppmärksamheten riktad på möjligheterna att placera vederbörande på öppna marknaden.

De sakkunnigas av arbetsmarknadskommissionen förordade förslag avser i första hand en förbättring av lönen vid arkivarbete. Denna är för närvarande dyrortsgraderad och utgår i högsta dyrort med cirka 340 kronor i månaden. De sakkunniga föreslå, att arbetsobjekten vid arkivarbetena skola indelas i två klasser, A-arbeten och B-arbeten, beroende på arbetsuppgifternas större eller mindre svårighetsgrad och att lönen skall bestämmas enligt endera av två dyrortsgraderade löneskalor, som ansluta sig till denna klassindelning. I högsta dyrort skulle månadslönen uppgå till 375 kronor vid A-arbete och till 345 kronor vid B-arbete. Såväl ur principiell synpunkt som med hänsyn till de betydande praktiska svårigheter en rättvis klassindelning av olika arbetsuppgifter erbjuder anser jag mig icke kunna biträda sakkunnigförslaget i denna del. En viss höjning av arkivarbetslönen synes emellertid rimlig. Jag förordar, att lönen i högsta dyrort bestämmas till 360 kronor för månad. Lönen synes även i fortsättningen böra i viss mån differentieras efter dyrort. Dock anser jag, att spännvidden mellan lönerna på olika orter bör kraftigt minskas. Jag föreslår sålunda med utgångspunkt från en månadslön av 360 kronor i högsta dyrort — nr 5 i den statliga dyrortsskala som skall tillämpas från och med den 1 juli 1947 — att månadslönen i ortsgrupperna 4—1 bestämmas till respektive 350, 340, 330 och 320 kronor.

De sakkunnigas förslag att familjetillägg skall utgå till vissa arkivarbetare kan jag icke biträda.

Beträffande beredskapsarbetare ha statsmakterna år 1946 (prop. nr 293, s. 30; riksdagens skriv. nr 451) beslutat, att vid hänvisning utom hemorten ett särskilt ortstillägg av högst 75 kronor för månad skall kunna utgå enligt bestämmande av det centrala arbetsmarknadsorganet. I likhet med de sakkunniga är jag av den uppfattningen att även till arkivarbete utom hemorten hänvisad person skall kunna erhålla sådant ortstillägg. Härvid torde de för beredskapsarbetare gällande bestämmelserna böra få motsvarande tillämpning. Vid bifall till förslaget om ortstillägg torde nu tillämpat förfarande, att interlokalt hänvisad arkivarbetare som är familjeförsörjare får uppbära den för hans hemort fastställda lönen, därest denna överstiger den på arbetsorten gällande, böra upphöra.

Jag vill icke motsätta mig förslaget, att rätten till sjuklön skall för lokalt hänvisad arkivarbetare utvidgas till överensstämmelse med vad nu gäller för en interlokalt hänvisad och sålunda omfatta två tredjedelar av lönen under 14 dagar av en sexmånadersperiod.

Vad härefter angår bestämmelserna om avbrott i arbetet, s. k. skiftning, vill jag erinra, att dessa ha till syfte att förmå arkivarbetarna att söka och mottaga arbete på öppna marknaden. Nuvarande skiftningsbestämmelser innebära, att avbrott i arkivarbete skall ske beträffande familjeförsörjare under minst en månad och beträffande annan under minst två månader efter en arkivarbetsperiod av sex månader. Personer över 55 år äro emellertid befriade från skiftning. Enligt min mening tala övervägande skäl för att nuvarande skiftningsbestämmelser bibehållas. Emellertid bör det centrala arbetsmarknadsorganet när särskilda skäl föreligga — exempelvis i sådant fall att arkivarbetare är sysselsatt med forskningsarbete eller det är uppenbart att han icke kan placeras på öppna marknaden — ha möjlighet att medgiva befrielse från skiftning.

De sakkunnigas förslag att arkivarbetenas administration skall decentraliseras föranleder intet annat uttalande från min sida än att decentralisering bör genomföras i den omfattning detta kan befinnas praktiskt möjligt och lämpligt. På det centrala arbetsmarknadsorganet bör ankomma att överväga frågan och vidtaga härav föranledda åtgärder.

I princip torde svenska medborgare och flyktingar böra likställas i fråga om hänvisning till och anställningsförhållanden vid arkivarbete. Emellertid påkallar en viss grupp av flyktingar särskild uppmärksamhet. Ett mindre antal flyktingar besitter nämligen kompetens för kvalificerat forskningsarbete och har i vissa vetenskapliga institutioner sysselsatts med dylikt. Emellertid ha dessa flyktingar i regel, på grund av att institutionerna saknat medel för deras avlönande, måst knytas till institutionerna såsom arkivarbetare. Jag ansluter mig till de sakkunnigas uppfattning att ifrågavarande flyktingar böra med hänsyn till värdet och betydelsen av det arbete de utföra erhålla en ekonomiskt förmånligare ställning än den som de för närvarande inneha. Detta synes i första hand böra möjliggöras genom att medel för ändamålet anvisas på vederbörande institutions stat. För nästa budgetår förordar jag emellertid, att vid sidan av arkivarbetssystemet på försök ett mindre antal

stipendier — jag räknar härvid med 35 à 40 — ettvarvt å 550 kronor för månad av Kungl. Maj:t ställas till förfogande från anslaget till arbetsmarknadsreglerande åtgärder för framstående vetenskapsmän bland flyktingarna, vilka sysselsätts med forskningsarbete vid vetenskapliga institutioner. Det torde få ankomma på det centrala arbetsmarknadsorganet att på förslag av universitetskanslern utvälja dessa stipendiater.

Vad slutligen angår musikerhjälpen biträder jag sakkunnigförslaget att den maximala sysselsättningsperioden utökas från sju till åtta månader per år och att i övrigt bestämmelserna för arkivarbeten erhålla motsvarande tillämpning.

Innan Kungl. Maj:t fattar beslut i förevarande frågor, torde riksdagen böra beredas tillfälle yttra sig över densamma.»

Under rubriken maximibeloppen för kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen och dyrortsgraderingen av dessa understöd har föredragande statsrådet anmält, att i anledning av en av arbetsmarknadskommissionen i skrivelse den 25 april 1946 gjord framställning om höjning av maximibeloppen för kontantunderstöden enligt kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet Kungl. Maj:t genom beslut den 9 maj 1947 bemyndigat kommissionen att från och med den 1 juli 1947 fastställa maximibeloppen för hyreshjälp i Stockholm till 120 kronor för familjeförsörjare och 60 kronor för ensamstående samt i Göteborg till respektive 100 och 50 kronor, men att framställningen i övrigt icke föranlett någon höjning av arbetslöshetsunderstödens storlek. Vidare har föredragande statsrådet anmält, att kommissionen erhållit uppdrag att verkställa en allmän översyn av gällande grunder för kontantunderstödens beräkning och att därvid även till prövning upptaga frågan, huruvida kontantunderstöden, som i vad gäller dagunderstödet är dyrortsgraderat i enlighet med dyrortsgrupperingen i 1935 års folkpensioneringslag, även i fortsättningen böra vara dyrortsgraderade. I avvaktan på denna översyn har den nuvarande dyrortsgraderingen synts föredragande statsrådet böra bibehållas och efter ingången av år 1948 därvid bygga på förhållandena den 31 december 1947.

De nu gällande bestämmelserna rörande karenstid för kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen innebära, att medlem av erkänd arbetslöshetskassa, som uppburit daghjälp under i kassans stadgar medgiven längsta tid men fortfarande är i behov av understöd, icke kan erhålla dagunderstöd från arbetslöshetsnämnd, förrän föreskriven karenstid av sex dagar förflutit, d. v. s. ny karenstid skall iakttagas, ehuru sådan gällt för erhållande av daghjälp från arbetslöshetskassan. Då denna nya karenstid icke synes vara sakligt motiverad har *föredragande statsrådet* i anledning av i ärendet gjord framställning funnit sig böra föreslå sådan ändring av bestämmelserna i hjälpkungörelsen, att utförsäkrad kassamedlem vid behov skall kunna erhålla dagunderstöd omedelbart sedan daghjälpen från kassan upphört att utgå, utan att ny karenstid skall behöva iakttagas.

Under rubriken modifierat kontrollsystem beträffande kontantunderstödsverksamheten vid en arbetsmarknadskris har föredragande statsrådet anmält ett av sakkunniga för utredning av frågor rörande arbetsförmedlingens framtida organisation framlagt förslag till modifierat kontrollsystem för arbetslösa, vilka enligt nu gällande bestämmelser för erhållande av understöd från arbetslöshetsnämnd eller erkänd arbetslöshetskassa äro skyldiga att periodiskt anmäla sig hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen med följd att förmedlingen ofta visat sig vara tvingad att ägna väsentlig del av sitt intresse åt kontrolluppgiften på bekostnad av de rent arbetsförmedlande uppgifterna. Efter redogörelse för innebörden av det framlagda förslaget har *föredragande statsrådet* för egen del anfört följande i ämnet.

»De sakkunnigas förslag beträffande utformningen och tillämpningen av arbetslöshetskontrollen under en eventuell framtida arbetslöshetskris avser en betydelsefull detalj i beredskapen på detta område och torde därför redan nu få underställas riksdagen.

Gällande kontrollsystem med täta inställelser på arbetsförmedlingen, vilket prövats under arbetslöshetskrisen i förra hälften av 1930-talet, har befunnits mindre lämpligt. Erfarenheten har nämligen givit vid handen att arbetsförmedlingen under en omfattande arbetslöshet tvingas att ägna en väsentlig del av sitt intresse åt kontrolluppgifterna på bekostnad av de rent arbetsförmedlande uppgifterna. Ackvisations- och förmedlingsarbetet har kommit i andra hand, medan rutinkontrollen, vars värde ofta ifrågasatts, blivit en central uppgift.

Ett smidigare kontrollsystem, som, utan att brista i effektivitet, skulle möjliggöra att arbetsförmedlingen under en krissituation på arbetsmarknaden mera kan ägna sig åt förmedlingsverksamhet, synes böra eftersträvas.

Det framlagda förslaget, som är avsett att generellt tillämpas för såväl medlemmar i arbetslöshetskassor som arbetslöshetsnämndernas klientel, innebär, att vederbörande i viss omfattning befrias från skyldigheten att för kontroll besöka arbetsförmedlingen. De arbetslösa åläggas istället deklARATIONSSKYLDIGHET, varigenom arbetslöshetskassan respektive arbetslöshetsnämnden kan kontrollera vederbörandes arbetsförhållanden under viss tidsperiod. Kontrollen kommer alltså att i viss mån grundas på upplysningar lämnade av de arbetslösa själva. Även om med anledning härav någon risk för felaktiga utbetalningar av understöd kan föreligga, synes dock förslaget innebära så uppenbara fördelar att jag finner mig böra biträda detsamma.

Därest riksdagen icke anmäler avvikande mening däremot, har jag sålunda för avsikt föreslå Kungl. Maj:t utfärda för förslagets genomförande erforderliga bestämmelser.»

För beredande av understöd åt företagareföreningar i vissa län enligt samma grunder som under innevarande budgetår hemställer *föredragande statsrådet*, att Kungl. Maj:t även under nästa budgetår skall få taga i anspråk medel från anslaget till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering.

Medelsbehovet för främjande av denna företagaverksamhet har för nästa budgetår uppskattats till i runt tal 1 500 000 kronor.

Medelsbehovet för budgetåret 1947/48. Arbetsmarknadscommissionen har framlagt förslag till beräkning av medelsbehovet under anslaget till Åtgärder till arbetsmarknadens reglering m. m., slutande å ett belopp av 31,3 miljoner kronor. Medelsbehovet under olika anslagsposter har angivits och sammanfattats i följande tablå, däri också för jämförelse intagits uppgifter rörande medelsförbrukningen under budgetåret 1945/46 och det beräknade medelsbehovet för budgetåret 1946/47.

Ä n d a m å l	Medels- förbrukning 1945/46	Medels- behov 1946/47	Medels- behov 1947/48
Statliga beredskapsarbeten	22 615 000	12 700 000	13 800 000
Vissa arbeten i SAK:s regi (försvarsarbeten)	1 290 000	—	—
Statskommunala beredskapsarbeten	8 200 000	5 000 000	5 000 000
Statskommunala reservarbeten	185 000	100 000	100 000
Generalplaneutredning	225 000	600 000	1 100 000
Kontantunderstödsverksamhet	560 000	250 000	250 000
Arkivarbeten och musikerhjälp	6 150 000	3 500 000	3 500 000
Statliga stenbeställningar	2 775 000	2 900 000	3 000 000
Verkstads- och förrådsrörelse	390 000	400 000	1 000 000
Resebidrag till arbetssökande	615 000	500 000	500 000
Barackleveranser	3 500 000	730 000	—
Övrig verksamhet	235 000	420 000	550 000
Till Kungl. Maj:ts förfogande för främjande av företagsverksamhet m. m.	2 500 000	2 500 000	2 500 000
Summa kronor	46 500 000	29 600 000	31 300 000

Med hänsyn till beräknad tillgång å reserverade medel vid utgången av budgetåret 1946/47 har commissionen dock funnit det nya anslagsbehovet kunna begränsas till 5,3 miljoner kronor.

Under anslaget till Kostnader för överflyttning av arbetskraft har commissionen beräknat ett medelsbehov för nästa budgetår av 15 miljoner kronor, men då reservationer kunna beräknas vid detta budgetårs utgång på omkring 19,5 miljoner kronor, har commissionen funnit ny medelsanvisning för budgetåret 1947/48 icke vara erforderlig.

Föredragande statsrådet har rörande medelsbehovet för nästa budgetår för egen del anfört följande.

»I propositionen den 25 april 1947 (nr 239) angående inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse samt förstatligande av den offentliga arbetsförmedlingen m. m. äskas anslag för nästa budgetår till det centrala arbetsmarknadsorganets och den offentliga arbetsförmedlingens avlöningar och omkostnader. Här torde medelsbehovet för nästa budgetår under reservationsanslagen till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. och till kostnader för överflyttning av arbetskraft få behandlas.

Arbetskraftsbristen under innevarande budgetår har gjort det möjligt att på öppna marknaden sysselsätta även den svårplacerade arbetskraften i för-

hållandevis stor omfattning. Behovet av åtgärder i arbetslöshetsbekämpande syfte har därför blivit betydligt mindre än tidigare beräknats. Detta har i sin tur föranlett en sådan begränsning av utgifterna under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m., att en avsevärd reservation kommer att förefinnas å anslaget vid utgången av innevarande budgetår. Även å anslaget till kostnader för överflyttning av arbetskraft torde en betydande besparing komma att uppstå främst beroende av att kostnaderna för de arbetspremier åt skogsarbetare m. fl., vilka avsett brännvedsavverkning under slutet av budgetåret 1945/46 men utbetalats först under innevarande budgetår, fått mindre storleksordning än ursprungligen antagits.

I likhet med arbetsmarknadskommissionen är jag av den uppfattningen, att för nästa budgetår någon uppdelning av ifrågavarande båda anslag icke bör ske. Beträffande den anordning som skall tillämpas i fortsättningen torde det få ankomma på den nya arbetsmarknadsstyrelsen att framlägga förslag.

Vid sin uppskattning av medelsbehovet under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. under nästa budgetår utgår arbetsmarknadskommissionen från att behovet av arbetslöshetslindrande åtgärder skall komma att bli av ungefär samma omfattning som under innevarande budgetår. Under betonande att kostnadskalkylerna äro endast approximativa uppskattningar kommissionen berörda medelsbehov till 31,3 miljoner kronor och reservationen å anslaget vid utgången av budgetåret 1946/47 till 26 miljoner kronor. Kommissionen beräknar alltså det ytterligare anslagsbehovet för nästa budgetår till 5,3 miljoner kronor. I kostnadsberäkningen ha upptagits två nya titlar, nämligen en för generalplaneutredning angående vattenförsörjning och avlopp med 1,1 miljoner kronor och en för verkstads- och förrådsrörelse med 1 miljon kronor. Jag har under hand inhämtat från kommissionen, att förstnämnda kostnader tidigare redovisats över titeln för statskommunala beredskapsarbeten. För verkstads- och förrådsrörelsen har i tidigare beräkningar någon särskild titel icke upptagits, när man utgått från att utgifterna i det närmaste komme att motsvaras av inkomster för uthyrning av maskiner och redskap. I fråga om den föreslagna nyanskaffningen av arbetsmaskiner för cirka 1 miljon kronor under nästa budgetår, varigenom utbyte av äldre maskintyper skulle möjliggöras, har jag från arbetsmarknadskommissionen inhämtat följande. Kommissionens nuvarande maskinpark anskaffades i huvudsak under arbetslöshetskrisen under förra hälften av 1930-talet. Den är numera efter väsentliga nedskrivningar bokförd till cirka 4,9 miljoner kronor. Då de flesta maskinerna nu äro både omoderna och starkt slitna, har kommissionen för avsikt att under de närmaste åren förnya maskinparken för en sammanlagd kostnad av cirka 4 miljoner kronor. Av berörda proposition nr 239/1947 framgår, att det centrala arbetsmarknadsorganet enligt min uppfattning bör i egen regi driva arbeten i arbetslöshetsbekämpande syfte. Sagda organ måste givetvis vara ur teknisk synpunkt rustat härför. På grund av det anförda finner jag, att maskinparken bör till vissa delar förnyas i en nära framtid. Med hänsyn till materialläget torde dock någon mera betydande nyanskaffning av arbetsmaskiner icke böra ske redan un-

der nästa budgetår. Arbetsmarknadskommissionens förslag att för ändamålet beräkna ett belopp av 1 miljon kronor för nästa budgetår kan jag alltså icke biträda. I övrigt har jag icke något att erinra mot kommissionens beräkning av kostnaderna under anslaget för nästa budgetår. Emellertid har kommissionen vid sin uppskattning av reservationen å anslaget vid utgången av budgetåret 1946/47 icke tagit hänsyn till att kommissionen skall beredas ersättning för de utgifter å cirka 3,5 miljoner kronor som kommissionen åsamkats för fullgörande av uppdrag att till Danmark leverera baracker, intendenturmateriel m. m. och vilka interimistiskt bestritts från förevarande anslag. Den beräknade reservationen torde böra ökas med berörda belopp och det ytterligare anslagsbehovet för nästa budgetår böra upptagas till ett avrundat belopp av (5,3 — 1 — 3,5) en miljon kronor.

Vad angår anslaget till kostnader för överflyttning av arbetskraft uppskattar kommissionen utgifterna för arbetspremier enligt Kungl. Maj:ts beslut den 21 februari 1947 åt skogsarbetare, vissa skogsägare m. fl., vilka utgifter komma att falla å nästa budgetår, till 14 miljoner kronor. Med hänsyn till under nästa budgetår sannolikt uppkommande kostnader för andra ändamål, vilka skola tillgodoses från förevarande anslag, beräknar kommissionen medelsbehovet till 15 miljoner kronor. Då kommissionen räknar med att reservationen å anslaget vid utgången av budgetåret 1946/47 skall uppgå till 19,5 miljoner kronor, finner kommissionen någon ny medelsanvisning för ändamålet icke erforderlig. För egen del har jag icke något att erinra mot kommissionens beräkning. Jag vill endast erinra, att vissa kostnader i samband med överförande till Sverige av cirka 500 italienska arbetare enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1947 skola bestridas från ifrågavarande anslag, men att kostnaderna till väsentlig del skola slutligt falla på vederbörande arbetsgivare. Jag förordar, att anslaget för nästa budgetår upptages med ett formellt belopp av 100 kronor.»

Utskottet.

Föredragande statsrådet har framhållit, att den nuvarande höga sysselsättningsnivån i landet avspeglar sig i lägre arbetslöshetssiffror än någonsin, och att de arbetslösa numera praktiskt taget utgöras endast av personer, som med hänsyn till ålder eller andra särskilda orsaker blott undantagsvis kunna beredas arbete i öppna marknaden. Arbetsmarknadsorganens verksamhet har därför under det sistförflutna året i ringa mån avsett sådana åtgärder, som påkallats av den kvardröjande arbetslösheten. Bristen på arbetskraft har i stället alltmera aktualiserat behovet av åtgärder i syfte att mobilisera våra arbetskraftsreserver, och arbetsmarknadsorganen ha måst huvudsakligen inrikta sig på att söka avhjälpa arbetskraftsbristen inom de områden av näringslivet, som ur försörjningssynpunkt äro de mest betydelsefulla för landet.

Med hänsyn till den på grund av befolkningsutvecklingen alltmera framträdande bristen på arbetskraft inom olika områden av näringslivet finner utskottet i likhet med föredraganden angeläget, att lämpliga åtgärder vidtagas, som syfta till att utnyttja de arbetskraftsreserver, som finnas inom landet. Utskottet finner sig vidare böra framhålla, att, i den mån som vårt

land finnes böra tillföras arbetskraft genom organiserad invandring från andra länder, uppkommande frågor härom självfallet böra prövas av Kungl. Maj:t.

Det av föredragande statsrådet förordade förslaget rörande ordnandet av anställningsförhållandena för arkivarbetare m. fl. har utskottet funnit sig kunna biträda, och vad föredraganden anfört rörande maximibeloppen för kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen och om dyrortsgraderingen av dessa understöd har icke föranlett utskottet till någon erinran. Utskottet förutsätter, att på den pågående utredningen rörande, bland annat, nämnda dyrortsgraderings slopande grundat förslag skall komma att föreläggas nästa års riksdag.

I likhet med föredraganden finner utskottet skäligt, att den nu stadgade karenstiden för erhållande av kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen borttages för sådan hjälpsökande arbetslös, vilken är arbetslöshetsförsäkrad och efter det daghjälpn från kassan upphört att utgå enligt nu gällande bestämmelser måste avvakta utgången av ny karenstid, innan han kan erhålla kontantunderstöd.

Utskottet har funnit sig böra tillstyrka införandet av det av föredraganden förordade modifierade kontrollsystemet beträffande kontantunderstöden vid en arbetsmarknadskris, innebärande att den arbetslöse i viss omfattning befrias från skyldigheten att för kontroll besöka arbetsförmedlingen men i stället ålägges deklarationsskyldighet rörande sina arbetsförhållanden.

Från utskottets sida har icke funnits anledning till invändning mot att Kungl. Maj:t jämväl under nästa budgetår av anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering må taga i anspråk medel för beredande av understöd åt företagarföreningar i samma former som hittills, och att behovet av medel för ifrågavarande ändamål uppskattas till 1,5 miljoner kronor för budgetåret 1947/48.

Vidkommande medelsbehovet för arbetsmarknadsreglerande åtgärder under nästa budgetår, har föredraganden efter förslag av arbetsmarknadskommissionen funnit detsamma böra liksom hittills böra beräknas under två olika reservationsanslag, nämligen dels ett anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m., från vilket anslag skola bestridas kostnader för bekämpande av arbetslöshet m. m., dels ock ett anslag till kostnader för överflyttning av arbetskraft, vilket skall tagas i anspråk främst för täckande av kostnader, vilka uppkomma i samband med tillgodoseende av arbetskraftsbehov, som icke kan utan särskilda åtgärder fyllas.

Under förstnämnda anslag har arbetsmarknadskommissionen räknat med ett medelsbehov av 31,3 miljoner kronor under nästa budgetår. Med hänsyn till beräknad reservation å anslaget av 26 miljoner kronor vid utgången av innevarande budgetår har kommissionen dock hemställt om anvisande av allenast 5,3 miljoner för nästa budgetår. Föredraganden har under framhållande av att en av kommissionen föreslagen nyanskaffning av arbetsmaskiner icke nu syntes böra med hänsyn till materialläget i landet komma till stånd funnit det beräknade medelsbehovet kunna minskas med därför av kommis-

sionen avsett belopp av 1 miljon kronor, och vidare har föredraganden funnit det av kommissionen beräknade nya medelsbehovet för nästa budgetår kunna minskas med ytterligare 3,5 miljoner kronor på grund av att sistnämnda belopp skall tillgodoföras anslaget såsom ersättning för av anslaget tills vidare bestridda kostnader för leverans av baracker m. m. till Danmark. Till följd härav har föredraganden funnit medelsbehovet för nästa budgetår kunna begränsas till att avse ny anvisning av 1 miljon kronor.

I enlighet med arbetsmarknadskommissionens beräkningar har föredraganden funnit medelsbehovet under anslaget till Kostnader för överflyttning av arbetskraft kunna beräknas till 15 miljoner kronor för nästa budgetår. Med hänsyn till en beräknad reservation å anslaget av 19,5 miljoner kronor vid utgången av budgetåret 1946/47 erfordras emellertid icke någon ny medelsanvisning. Anslaget i fråga har därför föreslagits uppfört i riksstaten för budgetåret 1947/48 med allenast ett formellt belopp av 100 kronor.

De av föredraganden sålunda gjorda beräkningarna av medelsbehoven under de båda anslagen och av behoven av nya medelsanvisningar för budgetåret 1947/48 har utskottet funnit böra av riksdagen godtagas.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

a) till *Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.* ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

b) till *Kostnader för överflyttning av arbetskraft* ett reservationsanslag av 100 kronor.

Stockholm den 19 juni 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mannerskantz, Gustaf Iwar Anderson, fröken Andersson, herrar Gillström, Albertsson, Näsström och Gustav Emil Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Malmberg i Skövde, Rubbestad, Mårtensson, Lindholm, Pettersson i Dahl, Åkerström, Holmström, Petterson i Degerfors, Thapper och Persson i Vinberg.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Gustav Emil Andersson, Rubbestad, Pettersson* i Dahl och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande rörande beräkningarna av medelsbehoven (s. 100) samt utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn till den betydande reservation, som vid utgången av budgetåret 1946/47 beräknas förefinnas å anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m., 26 miljoner kronor, och till att någon arbetslöshet av betydelse icke synes behöva befaras under nästa budgetår, synes det utskottet att någon ny medelsanvisning under ifrågavarande anslag icke är erforderlig för nästa budgetår. Anslaget bör alltså för budgetåret 1947/48 uppföras med allenast formellt belopp liksom anslaget till kostnader för överflyttning av arbetskraft.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må för budgetåret 1947/48 under V huvudtiteln anvisa

a) till *Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.* ett reservationsanslag av 100 kronor;

b) till *Kostnader för överflyttning av arbetskraft* ett reservationsanslag av 100 kronor.»;

2) av herrar *Gränebo, Gustav Emil Andersson, Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort föreslå ett omedelbart avskaffande av den nu för dagunderstödet enligt hjälpkungörelsen gällande dyrortsgraderingen och dettas fastställande till belopp, som är gällande för nuvarande ortsgruppen II.

Stockholm 1947. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.

472299